

Kommuneplanens samfunnsdel 2020-2032

Gjemnes kommune

Innholdsfortegnelse

Innledning	3
ROS og beredskap	4
Økonomi	6
Klima og miljø	6
Hvor er vi i dag	7
Mål – miljømessig bærekraft.....	9
Strategier – hvordan kommer vi dit?	10
Attraktivitet og bolyst.....	12
Kultur	13
Barn og unge	14
Hvor er vi i dag?	14
Mål	14
Strategi.....	15
Sosial Bærekraft	16
Hvor er vi i dag:	16
Mål	17
Strategier-hvordan kommer vi dit?.....	18
Folkehelse	19
Landbruk.....	20
Referanser	21

Innledning

Gjemnes kommune ligger på Romsdalshalvøya, og defineres som en Nordmørskommune. For 50 år siden ble nåværende Gjemnes kommune sammensatt av tidligere Øre og Gjemnes kommuner, samt søndre del av Tingvoll. Kommunen ligger midt imellom Molde og Kristiansund, med ca. 35 km til begge byene fra kommunesenteret Batnfjordsøra. Kommunen er relativt stor i utstrekning med sine 382 km², og den er preget av jordbruk, spredt bebyggelse og mange grender. Omtrent 76,5% av befolkningen bor i spredtbygde strøk. Innbyggertallet er på 2 650 innbyggere pr. andre kvartal 2020. Hovedalternativet i befolkningsframskrivningen til SSB anslår 2 667 innbyggere i 2050.

Grunnlaget for planleggingen i Gjemnes kommune skal være FN's bærekraftsmål, og hensynet til barn/unge, universell utforming og folkehelse. Barn/unge og folkehelse er beskrevet senere i planen. På regjeringens hjemmesider står det: «*Universell utforming handler om gode liv for alle og et samfunn som er brukbart for alle. Verdigrunnlaget for universell utforming er å legge til rette for at alle skal ha like muligheter for personlig utvikling, delta i samfunnet og livsutfoldelse.*» De viktigste virkemidlene for å oppnå dette er samfunns- og arealplanlegging. Likestilling, inkludering og likeverd for alle, uavhengig av livsfase og funksjonsnivå, er premisser som må ligge til grunn ved all planlegging, og vil sikre muligheten for alle til å delta i samfunnet. Dette er i tråd med bl.a. bærekraftsmålene og kvalitetsreformen «Leve hele livet».

FNs BÆREKRAFTSMÅL

De 17 bærekraftmålene med sine 169 delmål reflekterer de tre dimensjonene i bærekraftig utvikling: klima og miljø, økonomi og sosiale forhold. Målene skal vise vei mot en bærekraftig utvikling på kort og lang sikt. I tillegg er Møre og Romsdal fylke blitt et bærekraftsfylke og Gjemnes kommune en bærekraftkommune, noe som innebærer at kommunen har sluttet seg til FN's bærekraftsmål.

Utviklingsbilde og forventet utvikling er ikke annerledes for Gjemnes kommune, enn for regionen, Norge eller verden. Digitaliseringen vil fortsette, og skyte enda mer fart når 5G-nettet blir utbygd og tatt ordentlig i bruk. Globaliseringen vil fortsette selv med lavere global aktivitet pga. pandemien Covid-19. Det betyr at globale hendelser kan påvirke politikk og næringsliv på Nordmøre og Gjemnes. Klima og global oppvarming vil sammen med forurensing og tap av naturmangfold, være de største utfordringene vi står ovenfor i lang tid framover og vil påvirke politikk og prioriteringer. Urbanisering er en trend vi ser også lokalt, hvor folk trekker til de større byene. Gjemnes er spredtbygd og vil fortsatt opprettholde et desentralisert bosettingsmønster. Dette vil kreve målrettet arbeid og direkte jobbing med tilflytting og indirekte jobbing mot urbaniseringstrenden ved å gjøre kommunen så god som mulig.

Demografien i Gjemnes viser en aldrende befolkning, men det har vært en svak vekst i innbyggertallet de seneste årene. Det er relativt mange i gruppa 60-69 år i Gjemnes, noe som antyder økt ressursbruk innen helse- og omsorgstjenesten i årene som kommer. Det er også relativt få kvinner i aldersgruppen 30-39 år i Gjemnes, i 2019 var det 85,4 kvinner i denne aldersgruppen pr. 100 menn. Yngre kvinner må derfor være en målsetning å få til Gjemnes.

ROS og beredskap

Kommunen har en viktig rolle som lokal beredskapsmyndighet og skal ivareta befolkningens sikkerhet og trygghet innen sitt geografiske område. Kommunen har kartlagt hvilke hendelser som kan inntreffe i kommunen, vurdert sannsynligheten for at disse hendelsene inntreffer og hvordan de i så fall kan påvirke kommunen etter formelen: Risiko = sannsynlighet x konsekvens. Resultatet har blitt vurdert og sammenstilt i en helhetlig Risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS). Arbeidet med risiko- og sårbarhetsanalyser er viktig på alle nivåer i kommunen. Gjennom kvalitetssystemet vil det være naturlig at de ulike etatene i kommunen utfører beredskapsplaner og detalj-ROS innenfor sine fagfelt. Sammen med beredskapsplaner og øvelser bidrar dette til at vi som samfunn står rustet til å møte aktuelle hendelser og kriser som kan oppstå. Å sikre innbyggernes trygghet og sikkerhet er en av kommunens viktigste oppgaver. Det gjelder for infrastruktur og naturforhold, og for sosiale og økonomiske forhold. Korona-pandemien viser viktigheten av å være beredt og hvor

krevene det kan være å opprettholde kritiske samfunnsfunksjoner da ulike risiko- og sårbarhetsfaktorer påvirker hverandre.

Kommunestyret behandlet helhetlig ROS-analyse for Gjemnes i 2020. Analysen viste blant annet at klimaendringer, forurensing, pandemi og ulykker, og påfølgende konsekvenser av disse hendelsene som flom, skred, brann, svikt i vann- og elforsyning, samt utfall av telefon og datakommunikasjon, kan føre til at innbyggere ikke får dekket grunnleggende behov og at mange vil få store vansker i dagliglivet. Behov og tiltak for varsling og evakuering er også utredet og forberedt.

Den enkelte sektor har ansvar for samfunnssikkerhet og beredskap innen sektorens ansvarsområde. Arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap skal være målrettet, systematisk og sporbart. Det skal også være godt integrert i kommunens planverk og styringssystemer.

Mål og formål

Alle som bor og oppholder seg i Gjemnes skal være trygge på at uønskede hendelser eller kriser identifiseres og håndteres. Ved uønskede hendelser/ulykker/kriser skal innbyggerne gis umiddelbar og riktig informasjon og berørte/pårørende skal få god omsorg. Kommunens beredskapsplaner skal være oppdaterte. Formålet med beredskapsplanen er derfor å sikre koordinert og rask handling – uansett når, hvor og hvordan en uønsket hendelse inntreffer i kommunen, herunder ivareta innbyggernes sikkerhet, liv og helse. Kommunen skal videre sikre samfunnskritisk infrastruktur, tjenesteyting og materielle verdier, og ivareta informasjonsbehovet til kommunens innbyggere. Det å begrense skadevirkninger og raskt re-etablere normalsituasjon er et overordnet mål.

Strategi

Risiko- og sårbarhet for katastrofer, større ulykker og andre uønskede hendelser og kriser som kan inntreffe i Gjemnes kommune skal kartlegges og holdes oppdatert. ROS-analysen gjøres tilgjengelig i kommunens kvalitetssystem. Gjemnes kommune som organisasjon skal trenes på å håndtere uønskede hendelser og kriser. Kommunen skal øve på beredskapsplanen hvert annet år. Det bør øves på hendelser fra kommunen sin overordnede risiko- og sårbarhetsanalyse. Kommunen skal øve sammen med andre kommuner og aktører der valgt hendelse og øvingsform gjør dette hensiktsmessig. Beredskapsmessige hensyn skal ivaretas i arealplanleggingen. Plan for oppfølging av samfunnstrygghet og beredskapsarbeid er beskrevet i Gjemnes kommunes styringsdokument for beredskap. Styringsdokumentet skal inneholde årshjul som sikrer faste

rutiner for revisjon og oppfølging av tiltak. Styringsdokumentet skal til enhver tid være tilgjengelig i kommunens kvalitetssystem.

Økonomi

Vi vil opprettholde og skape arbeidsplasser for at flest mulig skal være i arbeid. Dette kan oppnås ved direkte investeringer, ha en aktiv dialog med eksisterende næringsdrivende og gjøre Gjemnes til en attraktiv kommune å investere i. Dette vil øke sannsynligheten for en positiv næringsutvikling.

Forvaltning av økonomiske ressurser må skje på en effektiv måte ved hjelp av omorganisering av driftsressurs og fokusere på kvaliteten på tjenestetilbudet. Det er også viktig for Gjemnes å investere i prosjekter som resulterer i økonomisk utvikling.

Økonomien framover er utfordrende på ulike måter. Kommunens inntekspotensial er begrenset, der rammetilskudd, personskatt og eiendomsskatt ikke har økt i samsvar med utgifter. Økning i omfang av tjenester, nye lovpålagte oppgaver og økende vedlikehold, renter og avdrag i samsvar med nye investeringer etter Robek har lagt beslag på en større andel av kommunens ressurser. Samtidig er behovet for nye og flere tjenester økende i framtida.

Økende ubalanse mellom inntekter og utgifter framover tvinger kommunen til å redusere driftsnivå, både gjennom effektivisering, billigere drift av tjenestetilbud og lavest mulig investeringsnivå.

Klima og miljø

Global oppvarming er en av de to største miljøutfordringen verden står overfor. Som alle land er Norge forpliktet til å kutte i utslipp av klimapåvirkende gasser gjennom global klimaavtale. Hvert land skal ha konkrete utslippsmål og rapportere på dem. I vår del av verden bidrar vi til store utslipp, blant annet gjennom biltrafikk, flyreiser og høyt forbruk av varer. Innovasjon og omstilling til et mer miljøvennlig samfunn gir muligheter for økt verdiskapning og nye arbeidsplasser. Gjemnes må ta sin del av de nasjonale forpliktelsene og forberede seg på en mer offensiv nasjonal klimapolitikk for å hindre videreutvikling av alvorlige klimaendringer. Å redusere utslippene krever lokal innsats fra både innbyggere og lokalsamfunn – og kommunenes drift må omstilles til mer klimavennlig atferd mot et lavutslippssamfunn. Global oppvarming er allerede i ferd med å skje. Dette medfører ustabil klima på flere måter. Mer intens nedbør kan gi økt fare for flom og skred. Langs kysten kan vi få økt risiko for orkan og stormflo, og på sikt havnivåstigning. Dette kan få store konsekvenser både for næringslivet og ulike samfunn langs kyst og vassdrag.

Den andre virkelig store miljøutfordringen er stans i tap av naturmangfold. Dette forsvinner nå i et skremmende høyt tempo. En rekke arter og naturtyper er truet av utrydning, delvis som følge av klimaendringene, men også som følge av nedbygging av arealer. Gjemnes kommune har et variert og rikt biologisk mangfold med både truede arter, truede naturtyper, og ansvarsarter. Kommunen har et spesielt ansvar for å ta vare på dette.

Miljømessig bærekraft

Med miljømessig bærekraft menes å sikre det naturlige livsgrunnlaget vårt. Vi skal ha tilgang på trygt drikkevann, og våre utslipp skal ikke forurense. Klimaendringene må stanses, og vi må tilpasse oss de endringene vi ikke kan unngå. Livet i havet og livet på land må forvaltes bærekraftig, og tap av naturmangfold må stanses.

Hvor er vi i dag

Klima

Kommunens største klimagassutslipp kommer fra veitrafikk, jordbruk og sjøfart. Totalt har kommunen redusert sine klimagassutslipp med 8,44 % siden 2009 (2018 tall). For å nå målet i klimaloven må vi greie å redusere klimagassutslippene med 40 % innen 2030 og 80-95 % innen 2050.

Kommunens arealplaner har rom for de mest aktuelle bolig- og næringsutbyggingene vi kan se for oss. Kommunens bygningsmasse og tekniske infrastruktur har et betydelig vedlikeholdsetterslep. Ved mulig økt ressurstilgang, kan man få til tiltrengt vedlikehold og oppgradering. Kommunen har forholdsvis store bygningsarealer til kommunale formål. Veger og annen samferdselsinfrastruktur vedlikeholdes og fornyes planmessig.

Gjemnes kommune har spredt bebyggelse med flere bygdesenter der mange innbyggere daglig reiser til skole, jobb og andre gjøremål, og det et høyt transportbehov. Det vanligste framkomstmiddelet i kommunen i dag er bil. En høy andel personbiltransport medfører utfordringer med klimagassutslipp. Klimagassutslippene fra veitrafikk har gått ned med 8,46 % fra 2009 til 2018. Dette innbefatter all veitrafikk innen kommunens grenser.

Klimagassutslippene fra avfall og avløp har vært stigende de siste 5 årene. Økningen har vært på 11,8% fra 2009 til 2018.

Landbruk har hatt en økning i klimagassutslippene på 4,26% fra 2009 til 2018. Økningen er størst for sau, mens det har vært en nedgang for storfe.

Kommunens klima- og energiplan er utdatert og lite anvendelig. Mye av arbeidet knyttet til klima- og energibruk er fragmentert. Klima tas inn i samfunnsdelen fremfor å ha en egen

plan, da kommunen og lokalsamfunnet bør ha en helhetlig tilnærming med søkelys på kompetansebygging og treffsikre tiltak. Ved å få på plass et klimaregnskap vil vi lettere kunne følge med på utslippene våre. I første omgang bør det være et regnskap for kommunens virksomheter. Miljødirektoratet har en nettside som viser totale utslipp innenfor kommunenes grenser, hvor også tallene det vises til er hentet fra.

Vann

Vannforekomster, både i fersk- og kystvann, er i større og mindre grad påvirket av diverse utslipp og aktiviteter. Tilstanden i vann og vassdrag er til dels dårlig kartlagt.

Drikkevannskildene i Gjemnes kommune ligger fragmentert og flere er private.

Drikkevannskvalitet og leveranse i kommunen skårer noe lavere enn landsnivå.

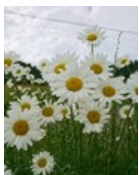
Kommunen har mange spredte avløp, med mistanke om dårlig tilstand på en betydelig andel av disse. Kommunen er i gang med tilsyn, og så langt er det funnet mangler på en stor andel av anleggene. Vann- og avløpsnettet fornyes systematisk, men ikke tilstrekkelig raskt.

Kommunen mangler kartfesting av større deler av ledningsnett.

Kommunen har flere områder/punkter med overvannsproblemer, og vi mangler en systematisk kartlegging av disse punktene.

Langs og i mange større og mindre vassdrag i kommunen har vi plastforsøpling. Større deler av dette fremstår å være landbruksplast på avveie. Kommunen har hatt flere utslipp av husdyrgjødsel og pressaft til vassdrag de siste 10 årene. Spredning av husdyrgjødsel på vasstrukket jord uten tilstrekkelig vegetasjonssone medfører avrenning til vann og vassdrag.

Økt nedbør i vekstsesongen forsterker problemet.

Kantsone mot vann og vassdrag er ikke tilstrekkelig eller mangelfull flere steder i kommunen. I tillegg til å motvirke forurensing og avrenning er tresatte og blomstrende kantsoner viktige for fugler, dyr og insekter.

Gjemnes kommune har både regionale og lokale utfordringer knyttet til forurensing av våre vannforekomster, noe som kommer i konflikt med våre brukerinteresser og -behov. Både innen landbruk og avløp er det mye å hente på tettere oppfølging og reduksjon av utslipp til resipientene våre. Vannforvaltning er et arbeid som må vies større og mer oppmerksomhet i tiden som kommer.

Miljø

Hjortestammen er høy, og vi har store beiteskader på eng og skog i deler av kommunen. Vi har også mange hjortevilt påkjørsler. Det er uvisst hvordan en høy hjorteviltstamme påvirker

naturmangfoldet på kort og lang sikt. Det planlegges å utarbeide egen plan for forvaltning av hjorteviltet i inneværende planperiode.

Kommunen har spredte forekomster av fremmede arter. Flere av disse er langs veier, vann og vassdrag. Forekomstene er forholdsvis dårlig kartlagt. Kommunen har drevet bekjemping av kjempespringfrø langs nedre del av Batnfjordselva de siste årene, men arten øker i utbredelse langs elven.

I kommunen er det flere eldre gardsfyllinger, og vi har fremdeles hendelser med bålbrekking av avfall på tross av gode renovasjonsordninger. Kommunen har tatt i bruk registrering i grunnforurensingsdatabasen, men foreløpig kun av innmeldte tilfeller. Det er grunn til å tro at basen skulle hatt atskillig flere registreringer.

I kommunen har vi relativt stor plass pr. innbygger, men det er lite areal som er registrert som INON områder (mer enn 1 km fra teknisk inngrep). Vi bør ta vare på disse områdene og fortette allerede bebygde områder fremfor å punktere nye.

Mål – miljømessig bærekraft

Slik blir det i 2032

Vi har vassdrag og sjøområder med god miljøtilstand

Vi har redusert utslipp av urensset sanitært avløpsvann fra kommunale avløpsanlegg med 60 %

Vi har redusert klimagassutslippene fra kommunens virksomheter med 4 % pr år (40 % innen 2030)

Vi har en større andel nullutslippskjøretøy

Vi har bærekraftig forvaltning av jordbruks- og skogbruksområdene i kommunen

Vi har et sterkt jordvern, og dyrkbare arealer blir ikke nedbygd

Vi har stanset tapet av biologisk mangfold på land og i vann

Vi har stoppet nedbygging av karbonrike areal og økt karbonfangsten i skog

Vi har et naturregnskap for kommunen

Vi har miljøvektlegging i alle kommunale anskaffelser

Vi har stor etterspørsel etter lokalprodusert mat

Vi har en økonomisk og økologisk bærekraftig hjorteviltstamme

Vi har kontroll på spredningen av fremmede arter

Vi har større grad av gjødsling av skog i områder der gjødsling ikke påvirker naturmangfoldet negativt

Vi legger til rette for større grad av nullutslippsbiler gjennom mulighet for etablering av ladestasjoner

Vi har et klimaregnskap for kommunens virksomhet og rapporter årlig på dette

Vi tar klima- og energihensyn i alle planer etter plan- og bygningsloven

Vi har tilfredsstillende veier, gang- og sykkeltraseer som bidrar til en økt andel syklende og gående

Strategier – hvordan kommer vi dit?

Samfunnsdialogen

Vi framskaffer kunnskap om virkninger av kommunens virksomheter, og er aktive i opplysningsarbeid overfor innbyggere, politikere, næringsliv og andre om naturressurser og naturforvaltning;

Etablere faktabasert miljøstyringssystem etter FNs bærekraftsmål

Støtte ryddeaksjoner i vassdrag og strandsoner, og hindre utslipp fra landbruk og annet næringsliv

Opplæring i naturmangfold og bærekraft, i skoler og barnehager

Politikerskolen brukes som formidlingsarena for oppdatert miljøkunnskap

Arealbruk

Arealbruken skal styres gjennom planlegging for å sikre natur- og kulturverdier og en helhetlig samfunnsutvikling. Plan- og bygningsloven, Sentrale planretningslinjer og naturmangfoldloven er sentrale rammeverk for vår planlegging og behandling.

Byggeprosjekter legges ikke til dyrkajord, og landbruksjorda holdes i god hevd. Vi bygger ikke ned produktive skogsområder; INON-områder eller viktige naturområder. Vi styrker trafiksikkerheten og legger til rette for økt bruk av gange og sykling gjennom utbygging av gang- og sykkelveger. Kommunen får på plass et naturregnskap som gir oss et kunnskapsgrunnlag.

Bygg, anlegg og kommunal drift

Driftspersonell og brukere gis kontinuerlig kompetanseheving. Kommunens vann- og avløpssystemer oppgraderes og moderniseres systematisk. Kommunen følger handlingsplan for utbygging av renseanlegg for avløpsvann. Oppryddingen i spredte private avløpsanlegg forsterkes.

Naturforvaltning

Kommunens ressurser i utmarksarealer skal driftes effektivt og bærekraftig. Det betyr bl.a. effektiv hogst, bærekraftig hjorteforvaltning, kvalitativ skogforyngelse og god skogpleie, tradisjonell beitedrift og fiskeoppdrett i balanse med naturgrunnet. Jakt, fiske, friluftsliv og vern av naturmangfoldet er verdier og allmenne retter som skal balanseres mot bruk til

næringsformål. Tilgjengelig kunnskap om klima, naturmangfold, vannmiljø, arter og naturtyper skal vurderes i alle vedtak. Det skal tas hensyn til natur, klima og vannmiljø og vurderes avbøtende tiltak i saksbehandlingen.

Områder vernet etter Naturvernloven (naturreservat, landskapsvernområder) er sikret gjennom vern etter eget lovverk og er avsatt med hensynssoner i gjeldende kommuneplan. Naturbase benyttes som kunnskapsgrunnlag sammen med Artsdatabanken i forvaltningen av naturmangfoldet i Gjemnes.

Vannforvaltning

EUs rammedirektiv for vann (Vanndirektivet) er iverksatt i Norge gjennom Vannforskriften. Vannforskriften omfatter alt overflatevann (elver, innsjøer, kystvann), grunnvann, drikkevann og beskytta områder der vann er et viktig element for beskyttelsen. Den overordnede målsetningen er at alle vannforekomster skal oppnå "god" eller "svært god" miljøtilstand innen en fastsatt frist. Kartlegging av miljøtilstand og påvirkningskilder er en forutsetning for god forvaltning.

Skjerpede krav til blant annet utslipp fra påvirkningskilder som landbruk, avløp og industri kan bli konsekvensene dersom vi står i fare for ikke å nå ovennevnte miljømål for spesifikke vannforekomster. Kommunen jobber videre med tilsyn av private avløpsanlegg. Gjødsellager kartlegges med fokus på tilstand, og at brukene har tilstrekkelig lager i forhold til regelverket. Kommunen oppfordrer til tidligspredning og miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel for å bidra til at gjødsla blir spredt i vekstsesongen. Gjennom SMIL-ordningen, legge til rette for etablering av fangdammer. Det må vurderes behov for lokal forskrift med skjerpede krav til kantsone i områder med stor landbrukspåvirkning. Vann-nett benyttes som kunnskapsgrunnlag i forvaltningen av vannmiljøet i Gjemnes.

Foto: Else Brit Gaupset

Attraktivitet og bolyst

Muligheter for arbeid, bolig, og gode oppvekstmiljø er viktig for valg av bosted og påvirker befolknings sammensetningen i kommunene.

Kommunen ligger midt mellom byene Molde og Kristiansund. Dette er et tveegget sverd. Nærheten til kulturtilbud og handelstilbud er en fordel, men ulempen er at det kanskje er lite aktuelt å etablere noe tilbud i Gjemnes, sånn som forholdene er i dag.

Gjemnes vil ha gode og funksjonelle grender, samtidig som kommunesenteret må gjøres så attraktivt og brukervennlig som mulig. Man skal kunne velge bosted basert på egne preferanser, det være seg landlig med god plass eller leilighet i tettbebyggelse. God bredbåndsdekning i alle kriker og kroker i kommunen er et prioriteringsområde da det er en forutsetning for funksjonalitet og bolyst i kommunen, samt at det er viktig for næringslivet.

Det skal være trygt å leve her i alle livets faser og det er avhengig av et godt tjenestetilbud innen barnehage, skole og helse, og det skal være godt å bo her med varierte aktivitetsmuligheter, kulturtilbud og flotte rekreasjonsområder på fjorden eller i fjellet.

Vi gjør klar tomter for boligbygging flere steder i kommunen med flest antall tomter i Batnfjordsøra, for å kunne ta imot nye innbyggere generelt og i forbindelse med nytt sykehus på Hjelset spesielt. Derfor er vi også i gang med å fornye kommunesenteret Batnfjordsøra, med nyoppusset skole, kommende nytt helsehus og ny plassering av gjenvinningsstasjonen,

som sammen med forskjønning vil gjøre kommunesenteret sterkere, som igjen vil gagne hele kommunen. Videre må det forberedes for ny trase for E39 utenom Batnfjordsøra sentrum da det vil ha betydning for kommunesenteret slik det er i dag.

Ved å tilrettelegge best mulig og lytte til næringslivet vi har i kommunen, må kommunen gjøre det den kan for å beholde og utøke næringslivet vi har. Med arbeidsplasser innad i kommunen, kort vei til arbeidsplasser i Molde- og Kristiansundsregionen, kan Gjemnes være et godt alternativ for både nye innflyttere, men kanskje særlig for utvandrede studenter som vi vil ha hjem igjen når de etablerer seg. Da må kommunen fortsatt være en god plass å vokse opp i.

Kultur

Kultur og kulturarbeid danner grunnlag for å skape samhold og identitet for lokalsamfunnet, uavhengig av bakgrunn og trostilhørighet. Kultur er også en trivselsfaktor som kan gi både gamle og nye innbyggere gode oppvekstvilkår og livsutfoldelse i alle livets faser. Kulturminner skal forvaltes og formidles i samsvar med kommunedelplanen for kulturminner i Gjemnes kommune 2017-2028. Samarbeidet med Stiftelsen Nordmøre museum, og lokale ressurspersoner og lag, skal forbedres for å øke tilgjengeligheten og formidlingen av kulturminnene. I dette ligger også vedlikehold av bygninger og gjenstander. Den lokale kulturhistorien skal ha en funksjon, ikke bare en lokasjon. Formidling til alle blir da et mål, men særlig formidlingsopplegg mot den oppvoksende generasjon skal prioriteres.

Gjemnes kommune har rike tradisjoner med hensyn til frivillig kulturarbeid. Både innen idrett, musikk og annet frivillig kultur- og ungdomsarbeid er aktiviteten stor. Det frivillige kulturlivet kan være en drivkraft for å utvikle gode lokalsamfunn og trenger derfor gode og tilpassede arenaer for sin aktivitet, noe kommunen har mål av seg å bidra til ved å opprettholde det gode samarbeidet som er utviklet over tid.

Bibliotekets lokaler fungerer tilfredsstillende der det er i dag, men bibliotekets besøk og utlån vil bli gjenstand for drøfting sammen med Kristiansund bibliotek, som gjennom en avtale med Gjemnes kommune, drifter biblioteket i dag. Et mål er å øke besøkene og utlånene gjennom aktiviteter i regi av biblioteket, bibliotekets samarbeidspartnere, eller kommunen selv og finne gode løsninger på tilgjengelighet og brukervennlighet, hjulpet av kompetansen til Kristiansund bibliotek. Det er ønskelig å investere i 2021 i selvbetjent skranke og muligheter for å ha meråpent bibliotek i løpet av 2022.

Gjennom et samarbeid med nye Molde kommune, er det etablert felles kulturskoletilbud. Skolen skal gi tilbud om opplæring til alle som ønsker det innen musikk, dans, tegning/form/farge og andre kulturelle uttrykksformer. Dette er et tilbud som er viktig å

oppretholde og videreutvikle da vi etterstreber et kulturtilbud som er relevant og tilgjengelig for alle i kommunen, men særlig barn og unge.

Barn og unge

Hvor er vi i dag?

Gjemnes kommune har seks barnehager. Fire kommunale og to private. Det er pr i dag full barnehagedekning. Barnetallet har vært svakt synkende de siste årene. Gjemnes har tre skoler. To kommunale og en privat. Batnfjord er en 1 – 10 skole, mens Angvik og Torvikbukt er tredelte barneskoler. Å ha gode fysiske rammer i barnehager og skoler er en viktig forutsetning for et godt læringsmiljø. Uterommet spiller også en viktig rolle for barn og unges utvikling.

Barn og unge i Gjemnes skal oppleve å ha et trygt og godt oppvekstmiljø. Som et viktig ledd i dette, har alle barnehager og skoler fokus på barnas/elevens helse, trivsel og læring. I tillegg er tverrfaglig og tidlig innsats en gjennomgående tilnærming til arbeidet i alle barnehager og skoler. Oppvekstsektoren i Gjemnes har laget en visjon som heter «la flammen brenne!» som skal være et symbol på en aktiv, engasjert, kreativ og kunnskapsrik ungdom som står klar til å leve livet sitt på egen hånd. Barnehager og skoler følger et niårig kompetanseprogram gjennom deltakelse i nettverk Nordmøre. De siste årene har det vært jobbet med tema læringsmiljø. De neste seks årene skal det være fokus på tema språk/skriving og matematikk. Det jobbes sammen med universitet og høyskolesektoren på disse områdene.

Infrastruktur

Batnfjord skule er nå under ombygging og vil høsten 2020 ha et nytt bygg med gode fasiliteter for både elever og ansatte. Angvik skule sliter med å skape gode trafikksikre forhold ved skoledagens start og slutt. Pr dags dato er det ikke drift på Bergsøy barnehage og bygningen blir ikke brukt til noe annet pr i dag.

Mål

Å skape gode oppvekstmiljø er en av de viktigste oppgavene i samfunnet. Å bygge et godt lag rundt barnet er en oppgave som flere sektorer har ansvar for og må samarbeide om. Dette innebærer å styrke foreldrerollen og familien, samt god kvalitet i barnehagen og skolen, i nærmiljøet, fritiden og kulturlivet og i helse-, omsorgs- og velferdstjenestene. Barnehager og skoler, i samråd med foreldrene, skal gi barn gode opplevelser, samt gi de lærdom som ruster dem for livet.

Barn og unge skal oppleve fellesskap, ha venner og delta aktivt i utviklingen av lokalmiljøet og aktivitets- og fritidstilbud. De skal bli hørt i saker som vedkommer de individuelt, i familielivet, i oppvekst og nærmiljø.

Gjemnes kommune skal ha nulltoleranse mot mobbing i oppvekst, arbeidsliv og samfunnsliv. Sammen skal det skapes gode miljøer der alle er trygge og trives.

Ungdom skal bli kjent med næringslivets behov for framtidig arbeidskraft og kanskje ha mulighet for å få deltidsjobber/sommerjobber. Kommunen må legge til rette for å kunne ta imot lærlinger, særlig i de yrkesgruppene en vil ha behov for å rekruttere arbeidskraft.

Strategi

Sektoren må hele tiden være på jakt etter å bruke kvalitativt gode metoder for kartlegging. Det skal utarbeides gode strategier og tverrfaglige fora for å favne bredes mulig av barn og unges oppvekstmiljø. Oppvekstsektoren må være proaktiv i forhold til ny forskning og neste praksis.

Samfunnet i dag har fokus på barns rett til å ha innflytelse på egen hverdag og at de skal bli hørt i saker som vedkommer de. I både barnehager og skoler jobbes det kontinuerlig med å fremme barns stemme i hverdagen og i undervisning. Barn skal også bli hørt i saker som vedrører de i familien og nærmiljøet.

Ha fokus på å skape gode møteplasser for alle aldre for både uorganisert og organisert aktivitet

Alle barn har rett til et godt og trygt miljø, med nulltoleranse mot mobbing i barnehage og skole. For ungdomskolen oppleves MOT som et viktig redskap i dette arbeidet. Målet er å skape robuste ungdommer som tar gode valg.

Samordna innsats mot rus, rasisme, vold, kriminalitet, gjennom samarbeid med instanser som politi, kommunale tjenester, frivillige lag og organisasjoner. Vi må lage gode rutiner for slikt samarbeid.

Være aktiv deltaker i nettverk Nordmøre, som er en viktig arena for samhandling, kompetanseheving og kontakt med universitet og høyskolesektoren.

Tidlig innsats og tverrfaglighet til barnets beste, familier og oppvekstmiljø.

Tydelig satsing på barn/unge og god psykisk helse.

Ungdomsrådet bør fungere som et bindeledd mellom barn og unge og kommunestyret. Det bør gå en rød tråd fra barnegruppen i barnehagen, elevrådet på skolen via ungdomsråd og til kommunestyret.

Dersom kommunen skal oppleve en oppgang i folketallet, for eksempel som en følge av etablering av SNR på Hjelset, kan det bli nødvendig å utvide kapasiteten ved en utvidelse eller etablering av nye barnehageplasser. Det har vært diskutert etablering av en ny stor barnehage i sentrum av Batnfjordsøra, både for å øke kapasiteten og få et økonomisk utbytte av stordriftsfordeler. Skal en etablere en sentrumsbarnehage kan en tenke på å skape møteplasser på tvers av generasjoner i og med at lokalitetene vil ligge i nærhet til både sykehjem og skole. Jamfør "leve heile livet" - kvalitetsreform for eldre.

Sosial Bærekraft

Hvor er vi i dag:

En samfunnsutvikling som fremmer folkehelse, bidrar til å utvikle sterke og bærekraftige samfunn, til å utjevne sosiale helseforskjeller, fremmer befolkningens helse, trivsel, gode sosiale og miljømessige forhold og bidrar til å forebygge psykisk og somatisk sykdom, skade eller lidelse.

Helse og omsorgstjenestene arbeider med en aktiv bruker- og pårørenderolle, sammen med brukeren og brukerens nettverk. Nødvendig innsats innsettes så tidlig som mulig for å forebygge økende sykdomsbyrde eller tidlig aldring. Målet er at innbyggerne i størst mulig grad skal mestre egen livssituasjon. Dette er i større grad mulig der hvor vi kan skape gode løsninger og tiltak i hjemmet og nærmiljøet. Samarbeid mellom bruker, pårørende, kommunen, relevante aktører i nærmiljøet og sivilsamfunnet er sentralt i dette.

Helsetjenestene står overfor store endringer, og det er særlig seks forhold som påvirker hvordan helse- og omsorgstjenestene vil utvikle seg: De demografisk utviklinger som endringer i befolkningssammensetning, det vil si økende andel eldre; endringer i sykdomsbildet i befolkningen, som økende tilfeller med diabetes og alders dementi; endringer i spesialisthelsetjenesten og de ringvirkninger for pasienter og kommuner som det innebærer; rekrutteringsutfordringer med kvalifisert personell; utvikling av e-helse og velferdsteknologi og utfordrende økonomi i kommunen.

Forebygge fram for å reparere

Det er mer og mer viktig med forebyggende helsearbeid gjennom hele livsløpet. Befolkningen må ta mer ansvar for egen helse, «hva er viktig for meg». Kommunen kan bidra med i å fremme menneskets helse ved å gi informasjon og veiledning ved siden av behandling. Slik at helse blir en positiv ressurs i hverdagslivet for den enkelte. Økonomisk sett er forebygging mer lønnsomt for kommunen.

Bruk av hjelpemidlene og velferdsteknologi vil også være økende i framtida. De vil bidra at befolkningen vil ha mulighet å klare seg i eget hjem mye lenger og ha mulighet til å mestre eget liv og helse bedre, basert på egne premisser. De kan også bidra til å gi trygghet for brukere og pårørende.

Ved økt kunnskap om å bruke disse hjelpemidlene hos personalet vil det gi økt kvalitet på tjenester, øke fleksibiliteten og bidra til bedre arbeidsmiljø. Samarbeid mellom bruker, pårørende og de forskjellige tjenester vil stå sentralt, for at dette kan fungere optimalt. Selvbetjeningsløsninger vil i større grad være nødvendig å få på plass. Når dette fungerer best mulig vil det kunne gi billigere løsninger enn dagens system, men vil kreve opplæring og prosedyrer.

Hverdagsrehabilitering og (re)habilitering krever mer samarbeid på tvers av tjenester. «Leve hele livet» reformen er med å utforme tjenestene i framtida. Bruker/pasient skal stå i sentrum. Brukerens individuelle behov og mål er utgangspunkt for tjeneste bidrag som vises i en (re)habiliteringsplan. Den bør omhandle både fysisk, psykisk og sosial funksjon.

Helsestasjon og skolehelsetjeneste ønsker å utvikle mer tverrfaglig oppfølging av barn og unge og utvikle den forbyggende delen slik at barn og unge får en trygg og helsemessig god start på livet. Trivsel og trygghet er store på virkingsfaktorer i et barns liv.

Stillinger, infrastruktur og arealbruk:

I Gjemnes kommune er per i dag nesten alle helsetjenester samlet på Gjemnes Helse og omsorgssenter, unntatt PPT (psykologisk pedagogisk tjeneste), krisesenter, senter mot incest og seksuale overgrep og barnevern. Flere av tjenester har ambulant virksomhet som vil si at de gi tjenester der hvor brukeren er. Gjemnes kommune har kjøpt tjenester fra nabokommuner som jordmor og PPT. Kommunen har interkommunale samarbeid ang barnevern tjeneste, krisesenter, øyeblikkelig-hjelp-tilbud, legevakt og Tøndergård skole. Kommunen strever å få en del spesifikke stillinger besatt, som psykolog.

Deler av eksisterende helse og omsorgssenter er fra 1970tallet. Kommunen har vedtatt å bygge nytt bygg som skal inneholde alle tjenester som er i dagens bygg. Kommunen har blitt pålagt flere tjenester og oppgaver som gjør at det kreves mer plass.

Mål

Slik er det om 4 år (og i 2032 videre utviklet):

For å kunne møte og håndtere de endringene vi står ovenfor, har vi søkelys på Folkehelseoversikten i kommunen og «Leve hele livet» reformen. Sammen med deltakelse og mestring er det gjennomgående prinsipper i alt vi gjør. Vi skal fremme livskvalitet, trygghet og trivsel gjennom medvirkning og deltakelse i sosialt fellesskap. Dette gir følelser av tilhørighet og

opplevelse av mestring. I tillegg skal vi gjennom tidlig intervensjon redusere risiko for sykdom, funksjonsnedsettelse og psykiske og sosiale problemer.

Gjemnes kommune har strukturerte planer for å oppnå mer kvalitet i hjelp til personer som er i omstillingsfaser i livet. Det finnes faste rutiner for å oppnå at brukeren har medvirkning og kan styre hverdagen slik den ønsker det. Tjenestene er oppdaterte og har mulighet å bruke velferdsteknologi der det er ønskelig. Personell og brukere kan bruke de hjelpemidlene som brukeren har og det finnes gode rutiner for samarbeid på tvers av tjenester.

Folkehelseoversikten og «Leve hele livet» reformen blir brukt som et instrument. Bruker gis mulighet til å bo lengst mulig i eget hjem og det gir økonomisk gevinst for kommunen. Det nye helse og omsorgssenter er i drift, og fungerer som en møteplass for pasienter, pårørende og innbyggere i alle aldre. Helsestasjon og Skolehelsetjeneste har blitt en fast samarbeidspartner for barnehager og skoler i forebyggende tiltak og i helse, miljø og sikkerhetsspørsmål. Kommunen har faglig oppdatert personell som samarbeider om barn og unge med foresatte som trenger veiledning og behandling. Lavterskel helsetjenester for barn og ungdom er i kontinuerlig drift. Kommunen har flere møteplasser for alle innbyggere rundt om i kommunen og vi har utredet flere bofellesskaper.

Strategier-hvordan kommer vi dit?

Planverket i helse-omsorgtjeneste utvikles i samskaping og dialog med innbyggere og brukere for å finne treffsikre og relevante løsninger. Veiledere fra Helsedirektorat, kommunens folkehelseoversikt og reformer som «Leve hele livet» er også en del av det. Ny teknologi må tas i bruk og nye prosedyrer må utarbeides for å gi form på mer helhetlig oppfølging og i å komme i gang med tidlig intervensjon. Informasjon, opplæring og veiledning i forebyggende tiltak vil være mer og mer viktig.

Kommunen ønsker å videre utvikle «hva er viktig for deg» konseptet og «det gode pasientforløp» som allerede er i gang. Kommunen må jobbe videre med å finne gode løsninger for det nye helse og omsorgssenter. For å nå målsetningene må kommune prioritere, men kan i tillegg søke på de tilskuddsordninger som finns.

Relevante tilskuddsordninger kan være midler gjennom helsedirektoratet, møre og romsdalfylke (folkehelseprogram, kultur og helse), stiftelsene som Nordmøre sparebank, gjensidige og mer.

Fotograf Elin Steinskjær: Fellestur med ordfører og kjentmann rundt Flemsetervatnet 2020.

Folkehelse

Folkehelse skal ikke være et eget punkt men skal ligge i bunn for alt vi skriver og lager planer om. Gjernes ligger i eller over snittet for landet på de fleste områder når man ser på kommunestatistikk fra ssb. Det er noen områder vi faller mer utenfor og de kommer fram i folkehelseoversikten.

Det er generelt viktig at kommune gjør valg framover slik at vi beholder de positive punktene, og ikke bare jobber med det som er mindre bra.

Ved å lage folkehelseoversikten ble det tydelig at vi ikke vet helt hvorfor vi kommer dårlig ut i noen av statistikkene. Det er derfor viktig at i tiden framover vi jobber med å forstå tallene, ha gode rutiner på å dokumentere slik at vi får riktige tall som vi kan jobbe med framover. Registrering av hendelser etter følelser er ikke bra nok.

Siden kommunen ikke har så mye innbyggere, dvs under 5000, vil få tilfeller ha store konsekvenser i statistikk. Det er derfor viktig at vi alltid ser og hører på de som kjenner til problematikken. Og ta deres syn med i vurderingen.

Prioriterte mål etter folkehelse oversikt er send ut til alle som jobber med de forskjellige områder for samfunnsplan.

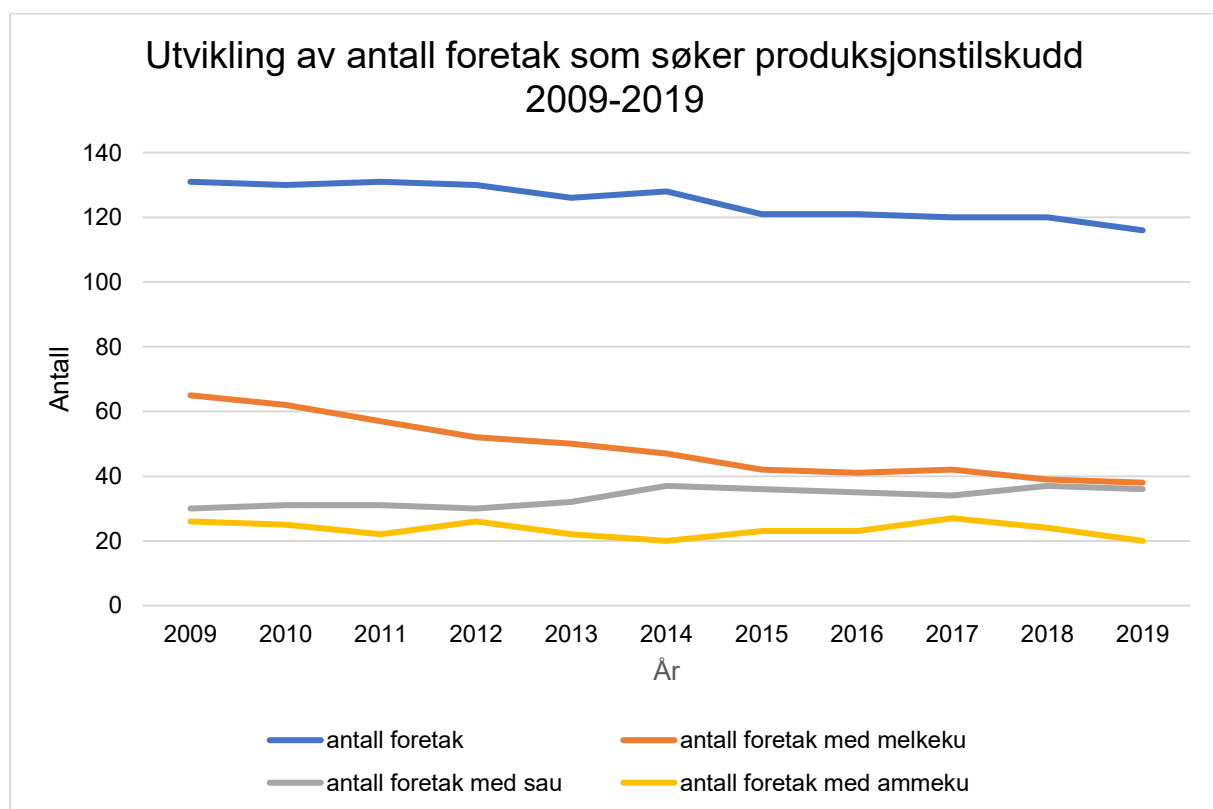
Landbruk

Landbruk og matproduksjon

Landbruket deles inn i to kategorier, skogbruk og jordbruk.

Landbruksnæringa skal videreutvikles for å sikre langsiktig tilgang til mat, virke og andre naturressurser. Bosetting på landbrukseiendommer og driveplikt for dyrkajorda er viktige verktøy for å ivareta landbruksnæringa. Et aktivt landbruk er også viktig for attraktivitet og trivsel for andre som bor i bygdene våre. Ved gjennomgang av kommunens innkjøpsavtaler, må en vektlegge indikatorer som sikrer lokal handel der det er mulig.

Utviklingen av landbruket i Gjemnes kommune følger den nasjonale utviklingen med større og færre bruk. Antallet aktive gårdsbruk er dramatisk redusert de siste 10 årene. Man ser at produksjonen ikke har falt like dramatisk. De gårdbrukerne som fortsatt drives produserer stadig mer, og er delaktig i den teknologiske utviklingen landbruket.

Figur 1 Oversikt antall foretak og fordeling av disse som søker produksjonstilskudd 2009-2019

Kommunen skal bidra til utvikling av binæringer i landbruket og legge til rette for at det kan etableres småskalaproduksjon.

Kommunen skal fortsette å føre en streng praksis når det gjelder nedbygging av jordbruksjord. Omdisponering av produktive jordbruksarealer skal praktiseres strengt. Det er viktig å finne en strategi for samfunnsutviklingen som ikke legger beslag på for store landbruksarealer.

Skogbruket er viktige leverandører av råvarer til papirindustrien og treindustrien. Gjemnes kommune er en betydelig skogkommune i fylket, med stor avvirkning og stor aktivitet de siste årene.

Skogbruket bidrar også til å motvirke klimaendringene. Skogen er en stor karbonbinder

Kommunen skal legge til rette for skogforyngelse og skogskjøtsel. God tilvekst og store skogvolum bedrer kommunens klimaregnskap. I den sammenheng er det viktig å være restriktiv på omdisponering av produktive skogsarealer, særlig store sammenhengende arealer. I de senere år er det gitt klimatilskudd til tettere planting av skog og gjødsling av skog for å øke karbonbindingen.

Gjemnes kommune er en betydelig landbrukskommune, og landbruket er en viktig næring i kommunen. Ifølge SSB var i 2019 8,6 % av innbyggerne sysselsatt i primærnæringene.

Referanser

<https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal>

<https://www.regjeringen.no/>

<https://www.helsedirektoratet.no/tema/leve-hele-livet-kvalitetsreformen-for-eldre/reformens-innhold>